

Кириченко В.В. Соціально-психологічні особливості вивчення психофізичного стану особистості у процесі професійного відбору // Здоровий спосіб життя: проблеми та досвід. Матеріали III міжнародної наук.-практ. конф., 5-7 листопада 2013 р., м. Дніпропетровськ. / ред. кол.: А.І. Горова [та ін.] – Д.: Національний гірничий університет, 2013. – С.157-159.

Соціально-психологічні особливості вивчення психофізичного стану особистості у процесі професійного відбору

В.В.Кириченко

Інститут психології імені Г.С.Костюка
НАПН України

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Зміна соціальної ситуації розвитку, яка позначилась на не лише на процесах соціально-економічних розвитку (власне відчуття різниці між «сьогодні» та «вчора», наприклад між капіталізмом та соціалізмом, формується за рахунок порівняння та виявлення відмінностей економічних систем), призвела до зміни ставлення пересічних громадян до категорії «здоров'я» як індикатора психофункціонального стану особистості. Суб'єктивна оцінка стану психічного благополуччя здійснюється за рахунок категорій, які позначають предмети матеріальної культури, соціально-статусні характеристики суб'єкта, і все рідше – використовують поняття, які позначають психофункціональний стан особистості. Зокрема цікавими є дослідження ціннісної свідомості А.О. Никончук, проведені у 2003 році, які виявили, що у осіб юнацького віку «здоров'я» у межах репертуарного списку С. Шварца знаходиться на останніх позиціях. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, яке прописане у преамбулі статуту цієї організації, здоров'я – це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, а стан повного фізичного, душевного та соціального благополуччя (від 22.07.1946) [1]. Загальна оцінка соціальної ситуації розвитку останніх років свідчить, що абсолютно здорових людей, у наш час, немає, а предметна область поняття «здоров'я», яке використовує ВООЗ, є ідеальною моделлю, яка слугує для оцінки явища на рівні «так повинно бути» (громадянське суспільство має до цього прагнути).

Актуальність дослідження. Під впливом суспільних та культурних трансформацій відбувається поступове «знецінення» здоров'я як психофункціональної властивості індивіда, яке пов'язане по перше з культурно-ідеологічними змінами у суспільстві (державні програми та законодавче забезпечення залишаються відносно «паперовим»,) та по друге – залежать від ставлення до «здоров'я» у суспільстві як категорії опису психофункціонального стану особистості (наприклад, загальна номенклатура вивчення психофізичної готовності до трудової діяльності на державному та громадському рівні вимагає оцінки стану здоров'я суб'єкта праці, яка на практиці залишається доста формальною процедурою). У процесі професійного відбору, оцінка психофізичної готовності до праці, яка включає оцінку стану здоров'я, вивчається вкрай рідко (у випадках наявності медичних протипоказань, або особливих вимог до працівника). Комплексна оцінка вивчення готовності до професійної діяльності відбувається на основі узагальнення показників індивідуально-психологічного розвитку суб'єкта праці та рівня розвитку професійно-важливих умінь. Використання батареї тестів у процесі професійного відбору перетворює працівника на «суму» індивідуально-психологічних властивостей, яка без урахування факторів соціального середовища, є явищем дискретним і не може (особливо у процесі професійного відбору) давати можливість робити прогноз збереження цих індивідуально-психологічних властивостей у майбутньому.

Методологія дослідження. Розроблена К.К. Платоновим, у процесі тривалої роботи в галузі психології праці та інженерної психології, структура особистості давала можливість опису особистості не лише як явища суто соціального, чи біологічного, а допомагала досліднику пояснити складну систему поведінки людини з точки зору ієрархії зв'язків між

основними структурами та підструктурами особистості. К.К. Платонов пропонує концепцію динамічно-функціональної структури особистості, що інтегрує у собі чотири ієрархічно-процесуальні структури та підструктури, підпорядковані їм: спрямованість особистості, досвід, особливості психічних процесів, біопсихічні особливості [2]. Методичним забезпеченням дослідження та цілісного опису особистості згідно структурно-генетичного підходу є розроблена К.К.Платоновим «Карта особистості» [3].

Виклад основного матеріалу. Основою, у процесі вивчення професійно-важливих якостей працівника, є фонові показники життєдіяльності особистості, які включали в себе: *стан здоров'я, ставлення до здоров'я, умови праці, становище у сім'ї та фізкультурну активність*. Інформація про фонові показники дає можливість робити прогноз про збереження працездатності особистості, вплив факторів професійного середовища на функціональний стан працівника, допустиме та рекомендоване навантаження. Незалежна оцінка ефективності вивчення кожного з семи змістових блоків «Карти особистості» К.К. Платонова керівниками відділів кадрів та кадрових агенцій дає можливість робити висновок про знецінення вивчення психофізичного стану особистості поряд з іншими властивостями (здібностями, досвідом, професійно-важливими вміннями та навичками) особливо у професіях вищих кваліфікаційних рівнів.

Культура здорового способу життя у виробничому колективі залишається низькою, що позначається як на загальному рівні працездатності так і на продуктивності праці та її безпеці. Диспропорція між кількістю працездатного населення та кількістю робочих місць дає можливість працедавцю зловживати надмірними навантаженнями на працівника та економити ресурси на охорону здоров'я, перетворюючи її на досить формальний показник. **Висновки та перспективи роботи** вбачаються у створенні системи психологічної просвіти працедавця, який доста не зацікавлений у підтримці культури здорового способу життя. Створення та розробки системи психологічних тренінгів, які дадуть можливість на основі механізмів рефлексивного самосприйняття, поступово інтегрувати категорію «здоров'я» у ціннісний досвід особистості.

Література

1. Устав Всемирной организации здравоохранения // режим доступу – http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_599.
2. Платонов К.К. Занимательная психология – 4-е изд. перераб. – М.: Молодая гвардия, 1986. – 224с.
3. Платонов К.К. Психология : учеб. пособие для повышения квалификации инж.-пед. работников. – М.: Высш. школа, 1977. – 247 с.